

vetkezményeit vizsgálja, emellett pedig kitér a kurd-török konfliktusra, az iraki konfliktusra, a szíriai polgárháborúra és a terrorizmusra is. A kötetet névmutató zárja.

Általában véve elmondható, hogy a bemutatott témák rendkívül változatosak, így a kötet szélesebb olvasóközönség számára készült. A tanulmányok alaposan körüljárják a vallás-háborúkkal és a felekezeti konfliktusokkal kapcsolatban felmerülő szakmai problémákat, bemutatva a legújabb szakirodalmi eredményeket és megközelítéseket is. Szövegük pedig minden esetben olvasható és közérthető, ezért a kötetet nemcsak a szakemberek, hanem a vallástörténet és a vallásháborúk iránt érdeklődők is haszonnal forgathatják.

Kapi Péter

SÍPOSNÉ KECSKEMÉTHY KLÁRA

CZETZ-ALBUM

Czetz János honvéd tábornok nyomán Argentínában. A Colegio Militar de la Nación alapításának 150. évfordulója 1869–2019

(Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020. 200 o., ISBN 978-963-327-822-2)

Kifejezetten szép, keménykötésű küllemével komoly, tekintélyes tartalmat ígérő könyv a Czetz-album. Belelapozva azonban elbizonytalanodik az ember, különösen akkor, ha az 1848–1849-es szabadságharc méltatlanul elfeledett honvéd tábornokáról szeretne a küllem által sejtetett gazdag, új ismereteket szerezni. A tartalomjegyzékből ugyanis az látható, hogy a hat fejezetből egyetlen foglalkozik Czetz életútjával. Igaz, az alcím jelzi, hogy a kötet a tábornok argentinai tevékenységére koncentrál, de a történelmi érdeklődésű olvasó megenedően még reménykedhet ilyen vonatkozású tartalomban a többi fejezetről is. Ez azonban csak részben valósul meg, mondhatni eléggé kicsi részben. Másfél fejezetben még csak-csak, a többiből egy érinti, kettő viszont meg sem említi központi alakját. De nézzük sorra.

A kötet tekintélyét emelendő szokatlanul sok köszöntő, ajánlás és bevezető szövegrész összességében a kisebb terjedelmű fejezetek anyagát is meghaladja. A honvédelmi államtitkár köszöntője, két nagykövet és a fővárosi örmény önkormányzati elnök asszony ajánlásai mind kiemelték Czetz János két nemzet történetében is nyomot hagyó életművének jelentőségét, különös tekintettel példaértékűségére. A bevezető pedig képbe helyezi az olvasót, hogyan is adódott lehetőség Czetz argentinai nyomainak könyvben történő megismertetésére. Az argentin tisztképzés alma materének 150. évfordulás emlékünnepeére – a helyi magyar diaszpóra évtizedeken át folytatott, és jó érzéssel Czetz János emléke köré szerveződő nagyszerű közvetítő tevékenysége nyomán – a magyar társintézmény is meghívást kapott, s egy tisztje (a kötet szerzője) két kadéttal képviselhette az egykori szabadságharcos tábornok hazáját 11 nemzet között. Ez a megemlékezés fogja aztán keretbe a kötetet, illetve a katonai akadémia alapításának 150. évfordulója lesz az a vezérfonal, ami köré fonódik a tartalom,

ahol lehet Czetz is beleszöve. Ebből aztán egy sajátos, nehezen kategorizálható, leginkább még a katonai útleíráshoz kötődő mű keletkezett, amiből sok érdekesség megtudható az argentinai katonai hagyományörzésről, magáról a katonai akadémiáról, s egy kevés a magyar–argentin kapcsolatok alakulásáról. Itt a *Hadtörténelmi Közlemények* számára recenziót író tolla el is akad, hiszen témába vágót a kötet nagy részéről nemigen írhat, miután ott Czetzről alig esik szó. Tekintve azonban a tényt, hogy a szabadságharc legfiatalabb honvéd tábornokáról alig jelent meg kiadvány – ilyen tekintélyes külsővel pedig még soha! – a feladat nem rázható le ilyen hivatkozással. Persze a dolog csak hadtörténész „szemüvegen” keresztül nézve megy.

Nem is lehet ez másképp, annál is inkább mert a Czetz pályafutását ismertető első fejezet még erőteljesen hadtörténeti kötődésű. Ez inkább egy lendületes összefoglalása a két kontinensre kiterjedő, gazdag katonai életpályának, így sok új információra nem találunk, ami azért sajnálatos, mert a jeles szabadságharcosunk argentinai életéről idehaza bizony csak igen foghíjas, mi több, valószínűsíthetően téves, vagy eltúlzott adatokkal és félreértelmezett információkkal rendelkezünk. Nagyon is elkélne egy korrekt, szakmailag megalapozott írás Czetz életének erről az időszakáról. A recenzens ilyen irányú elégedetlensége abból is fakad, hogy ígéretes előrehaladás történt 2019-ben abba az irányba, hogy argentin–magyar közös munkával egy olyan életrajz készüljön, amelyben az argentinai tevékenység is részletes bemutatásra kerül. Az erre vonatkozó munkálatok pedig a Collegio Militarban folytak, így érdemes lett volna ebből meríteni, hogy ne maradjanak fájóan nagy fehér foltok az életrajzban.

Legalábbis ami a hadtörténeti vonatkozásokat illeti. Mert azok a fehér foltok nem csak az argentinai, de a kutatás számára mára viszonylag kitisztult európai s leginkább magyarországi életszakaszának a bemutatásánál is megvannak. Ez utóbbit talán magyarázhatjuk azzal, hogy a szerző nem akart ismétlésbe bocsátkozni új kutatási eredmények híján, de aligha elegendő indok, hiszen voltaképpen az egész életpálya ismertetése a korábban megjelent (nem csak szak)irodalom összefoglalása. Ami nem is lenne baj, az ilyen összefoglalóhoz nem kell feltétlenül kutató hadtörténész, de nem árt a hadtörténelmi ismeret, vagy legalábbis látásmód. Ennek a hiánya az igazi probléma, az I. fejezetben különösen. Már a tagolásnál feltűnik, ahogy az életpályát három részre osztja. Nemigen találni rá a biográfiák kívánalma szerinti rendező elvet, a felosztás egyedül földrajzilag magyarázható, hadtörténeti szempontból sehogy, mert alapvető dolgokat hagy figyelmen kívül. Az első két szakaszt elválasztó 1849. október 2–4. dátum Czetz életpályáját tévesen szakaszolja, mert ezáltal a forradalom és szabadságharc katonáját elválasztja az emigráció szintén 1848 szellemiségének a győzelemre vitelén munkálkodó honvédtábornokától és összeköti a császári–királyi hadsereg akkor még annak vezérkarában befutható fényes karrierben bízó tisztjével. Bár Czetz nagyon sok polgári erényt felmutatott tartalmas élete során, elsősorban katona volt, s a kötet is a katonát, egy másik nemzet elismerését is megszerző katonapedagógust és szakembert kívánja bemutatni. Ennek alapján 1848 júniusa, a szerveződő magyar hadügyminisztérium munkájába való bekapcsolódása az igazi kronológiai mérföldkő. A kötet alcíme hangsú-

lyozza, hogy az argentinai életszakaszra koncentrálnak, így nem meglepő (bár egyáltalán nem szükségszerű) ennek a résznek a másik kettőt duplán felülmúló aránya, és mindössze négy sorban letudni a Czetz későbbi pályafutását meghatározó erdélyi hadjáratot, valamint említés nélkül hagyni az azt követő hadseregszervezői tevékenységét, már menthetetlen!

Különösen annak fényében, hogy az egyébként nagyon dicsérendő módon háromnyelvű kötetet nyilván nem csak a magyar olvasóknak szánják. De még a tájékozottabb magyar olvasót is meglepheti, hogy a – különben némileg félreértelmezett hatású – *Magyar Hadnyelvtan*ról írottak meghaladják a teljes 1848–49-es forradalom és szabadságharcban folytatott tevékenységét. Ennek nyomán egy mély elméleti tudásával eminenskedő, az elő-rejtését folyamatosan segítő körülmények közepette a nyelvészkedésben kedvét lelő férfiú képe bontakozik ki; a polgárosuló nemzet szolgálatát az uralkodóénál fontosabbnak tartó, a legnagyobb zavarban, válsághelyzetben is magabiztos, célirányos intézkedések megtételére képes fiatal katonai vezető helyett, akinek a ténykedése meghatározó szerepű volt Erdélyben. Bem mellett egyértelműen a második legfontosabb katonai személyiség, távollétében közel 2 hónapon át önállóan tevékenykedő főparancsnok, a haderő majd kétszeresére duzzasztásával járó szervezési, felszerelési és ellátási feladatokat levezenylő tábornok.

A történeti látásmód hiányára vall, hogy bár a fejezet elején felsorolásra kerülnek a Czetz életével foglalkozó munkák, egy hadtörténeti vonatkozású témához képest sajnálatos módon nincs semmilyen különbség téve a tudományos megalapozottságú írások és az egyszerű életút ismertetők között. Utóbbiak nem egyszer legendaképző téves adatot is tartalmaznak, ami így a szerző átiratában is megjelenik. Ez párosulva az „időérzék” megbicsaklásával olyan tévedésekre vezet, mint a szabadságharc történetéről elsőként, még 1850-ben kiadott könyvének a megjelenését házasságkötése utánra helyezése. Házasságkötése után pedig nem élhettek „néhány éven át” hol Párizsban, hol Londonban, mert Czetz a rövidre sikeredett mézesetekből azonnal Itáliába utazott, s júliusig a légio szervezésével foglalkozott. Sevillából áldott állapotban lévő feleségét Lisszabonba vitte, itt született meg fiúk, s innen indultak 1860 májusában Argentínába. Tehát összesen 1 évet töltöttek el együtt Európában, s az asszony ezalatt ki sem tette a lábát az Ibériai-félszigetről. A „magyar önkéntes brigád” néven említett légio valójában nem az „olasz garibaldista hazafiak” megsegítésére toborzódott, hanem a magyar emigráns kormány (amelynek Czetz soha nem volt, ráadásul még a legaktívabb! tagja) fegyveres ereje volt, amivel a francia-piemonti katonai szövetség tagjaként szerettek volna részt venni az Osztrák Császárság elleni háborúban; a magyar függetlenség kivívásáért. Ezt fejezte ki hivatalos elnevezése, Itáliai Magyar Segélyszereg is. Czetz ennek szervezésében vett részt, várva a háború kiterjedésére, aminek nyomán a Balkánról Erdélybe irányuló hadműveletet vezette volna. Haditervet legfeljebb ez utóbbira vonatkozóan dolgozhatott ki.

A II. fejezet a Czetz által alapított argentin katonai akadémia történetét foglalja össze, kiemelve az itt ezredesi rendfokozatot kapott honvédtábornokunk meghatározó szerepét nem csak a szervezés, de az intézmény működtetése során is. Kiderül, hogy mire minden a helyére került, az oktatási-nevelési rendszere elismerést aratott, a politikai hullámverés őt is elérte,

méltatlanul kivette a helyéből. A szerveződő parancsnokság összetételének sajnálatos félreértésétől (erről a későbbiekben) eltekintve, egy korrekt ismertető olvashatunk, ami gyakorlatilag napjainkig végigvezeti az intézmény történetét, beleértve a szervezet változásainak a taglalását is, érdekes összehasonlításra adva alkalmat a katonai felsőoktatás szervezésében elmélyülni kívánók számára.

Külön fejezet foglalkozik az akadémiát ma befogadó épületekkel, amelyek nem csak nem azonosak a Czetz idejében állókkal, de teljesen más helyen, az akkori körülményekhez képest gyakorlatilag egy másik város területén találhatóak. Így aztán ebben a fejezetben nem is esik szó az album névadójáról, ami azonban ne késztesen senkit a kötet becsukására. Érdekes új információkra lelhetünk ebben a katonai útleírásnak mindenben megfelelő részben. Külön hangsúlyt helyez a szerző az emlékművek, szobrok bemutatására, szinte süt a sorokból a katonai nevelés iránt elkötelezett pedagógiai szemlélet, ahogy ráirányítja a figyelmet egy másik kultúra számunkra is felhasználható értékeire. A korszakot meghatározó „nagy embereken” túl az egyszerű katona helytállását, hősi áldozatvállalását is komoly, szobrokat alkotó emlékezetpolitika kíséri. Különösen fontos a fiatalok helytállásának megbecsülése, ami mindennél alkalmasabb a növendékek számára történő példakép állításra, így vált a legnépszerűbbé a Tacuarinál két évszázada vitézkedő gyermek dobos szobra (lám a honvédsereg kisdobosainak legendájánál is van korábbi), és a 20. század elejéig elesett kadétok, a jelenlegi hallgatók elődeinek emlékműve. De emlékműben kifejezésre jutó megbecsülést kapott a hadsereget támogató polgári jószándék is, ha csak anyagi áldozatvállalást jelentett is annak idején. Múzeuma is van az akadémiának a relikviák elhelyezése mellett az egykor alkalmazott fegyverek bemutatására. Utóbbiakból képezik egyébként az emlékművek „díszőrségét” is. Ismertetésüknél itt-ott fegyvertörténeti járatlanság mutatkozik, a Haza Oltára emlékművet ugyanis nem géppuskák, hanem gyorstüzelő hajóágyúk őrzik (102. o.), az ökölfegyverek megnevezés értelmezése pedig minden olvasónak hosszas találgatásra ad módot. A reguláris katonaság fegyverei között nem ismer a fegyvertörténeti szakirodalom ilyen kategóriát, az abba illő boxer vagy valamiféle ninja harci eszköz pedig aligha alkotta az argentin katona fegyverzetét a régebbi korok háborúiban (98. o.). A közölt kép sem ad támpontot, az ott látható fegyverek egyike sem szuszakolható bele ilyen kategóriába.

A IV. fejezet az előző gondolatmenetét folytatva, már a Czetz emlékhelyeket mutatja be a kötet legértékesebb részeként. Gazdag fotóanyag közreadásával dokumentálja az akadémia kápolnájában elhelyezett emléktáblákat, a kapcsolódó megemlékezéseket. Ebből lemérhető az a tisztelet, amivel az argentin katonaság mindmáig adózik hazánkfiának. Nagyobb elismerést aligha kaphat katona hamvainak ünnepélyes keretek között, az állami vezetés tisztelgése mellett a tisztképzés első számú intézményének kápolnájában történő elhelyezésénél, hogy mint alapító, örök példaképpül állítható legyen újabb és újabb katonanemzedék elé. Bemutatásra kerül az akadémia múzeumában kialakított Czetz emléksarok is a kiállított tárgyak, dokumentumok fotókkal kísért részletezésével. Kár a bakiért, ami a 134. oldalon közölt képen látható honvéd törzstiszti atillát „magyar tábornoki öltözet”-ként mutatja be. Küldésével Czetz halálának 100. évfordulóján célunk ugyanis kifejezetten a fiatal tehetség

szimbolizálása volt. Megmutatni a jelen kadétjainak azt a honvéd őrnagyot, aki tanulmányain alapozódott tehetségével felnőtt a tapasztaltabbakat is meghátráltató feladatához 1848 novemberében Erdély határvidékén, majd még mindig törzstiszti rendfokozatokban vált a harcok hőségé. Igaz, hogy ennek kommunikációja az ajándék közvetítőin keresztül elcsúszott, illetve a szándékunkat jobban demonstráló vezérkari atilla elkészítésére (pláne muzeológus vagy hadtörténész küldésére) anyagiak híján nem volt mód. 2004-ben még csak a Hadtörténeti Múzeum tartotta fontosnak a dolgot, és hajlandó volt erősen korlátozott lehetőségeivel támogatni a Ladányi Domokos által fáradhatatlanul szervezett argentinai Czetz „kultuszt”.

A fejezet kisebbik fele az akadémián kívüli emlékhelyeket mutatja be, a Plaza Hungria azonban már csak részben kötődik Czetzhez. Csakúgy a temetői emléktáblák, itt azonban nagyon hasznos a Hősök és Mártírok Falán Czetz János emlékére elhelyezett márványtábla fotón történt dokumentálása, amely pontosan rögzíti argentinai katonai szolgálatának minden fontos állomását. Csak sajnálni lehet, hogy a szerző nem folytatta ilyen irányú kitekintését a fővároson kívülre. Ha helyszíni fényképezésre a nagy távolságok miatt nem is nyílt lehetőség, de egy leírással, esetleg az akadémia archívumában minden bizonnyal létező korabeli képekkel érdemes lett volna felvillantani a tábornok pályafutásának néhány jellemző mérföldkövét. A munkálkodásának helyet adó, ma is meglévő középületeket; a Sarmiento, Acha és az általa építtetett Gainza erődöket; a Concepcion del Uruguayban működő topográfiai intézetet és a mai egyeteme elődeként számon tartott Colegio Nacional épületét, polgári tanári működése helyszíneit. Leginkább pedig Santo Tomé régi laktanyáját, ahol Argentína első műszaki alakulatát szervezte és képezte ki, utászai képeit, vagy akár mai díszegyenruhájukat, ami valóban a Czetztől származó formát követi. Ebből láthatnánk, hogy annak a közöltekkel ellentétben semmi hasonlósága nincs a magyar szabadságharc honvéd egyenruhájához (126. o.).

A Colegio Militar de la Nación alapításának 150. évfordulója című fejezet a magyar katonai küldöttség látogatására, ezzel a kötet összeállítására is lehetőséget adó ünnepség- és rendezvényisorozatot mutatja be, nagyon sok helyszíni felvétellel színesítve részletes leírását. A képeket nézve nagyon figyelemre méltó a latin-amerikai katonai felsőoktatásban megmutatkozó hagyománytisztelet, amit a megjelent kadét küldöttségeik díszöltözete látványosan érzékeltet.

A zárófejezet (Argentína magyar szemmel) már az útleírás és az élménybeszámoló határmezsgyéjén mozog. Voltaképpen az argentin hadsereg bemutatására szervezett hivatalos kirándulások ismertetése. Érdekesek a „történelmi ezredek”-nek nevezett alakulatokról adott információk. Sajnos csak sejteni lehet, hogy milyen alapon kerülnek ezek megkülönböztetett kategóriába, érdemes lett volna sajátosságait, elkülönítésük indokát megismertetni. Mindenesetre ez is azt jelzi, hogy Argentínában jóval nagyobb a történelmi katonai hagyományok megbecsülése, s minden bizonnyal alkotó felhasználása, mint régiókban.

A kötetet igazi albummá emeli a rengeteg fotó, amelyek nagy része a leírt események színesítésére, dokumentálására szolgál. Jóval kevesebb a történetiség, Czetz életútjának dokumentációja, még annak argentinai részét illetően is. Czetz nem kevés hozzáférhető

levele ellenére a válogatás esetleges volt. Ebben a vonatkozásban szerkesztési probléma is jelentkezik, még a nem különösebben jelentős tartalmúak helye is rosszul lett kiválasztva. Az élete alkonyán Magyarországra küldött, a kolozsvári ereklyemúzeum tiszteletbeli elnökségét elfogadó levelének éppen a császári-királyi hadseregben végzett szolgálatát vázoló oldalra helyezése (44.) másnak nem minősíthető. Az olvasói érdeklődést pedig bizonyos jobban szolgálnák a delegáció tagjait a különféle helyszíneken megörökítő fotók egy részének kiváltásával elhelyezett olyan képek, amelyek Czetz argentinai pályafutására vonatkoznak.

Nagyon dicsérendő viszont a kötet többnyelvűsége. Ügyesen variálták a képeket, szinte teljesen sikerült kiküszöbölni az egyes szövegváltozatok eltérő hosszát, így bármelyik nyelven is kívánja tanulmányozni a kötetet olvasója, nem kerül hátrányba a képmellékletek élvezetében. A magyar szem (alighanem a spanyol számára is) szokatlan örmény írásjegyek pedig kellően rejtélyessé teszik a látványt, felülmúlhatatlanul markánsan hívják fel a figyelmet Czetz János örmény gyökereire. Bizonyára komoly nyelvi hibák elkerülését tette lehetővé a nyelvi lektor alkalmazása, kár hogy ugyanezt hadtörténeti vonatkozásban elmulasztották. Minden bizonyos töredékére csökkent volna a recenzióban a kritikai tartalom, s elkerülhetővé a legkínosabb katonai baki. Az ugyanis különösebb hadtörténeti tudás nélkül is fel kell tűnjön egy katonának, hogy altisztet helyez a forrás (félre)fordítása (esetleg a szerző általi félreolvasás?) egy katonai intézmény parancsnokságába. Érdemes a dolognak ilyenkor utána járni. Az eredeti spanyol nyelvű iratban az örmesternek titulált magas rangú tisztek valódi rendfokozata sargento mayor, amit némely szótárak fordíthatnak örmesterként, de az valójában egy mára megszűnt rendfokozat, ami a 19. századi argentin hadseregben a kapitány és az alezredes közé, már a törzstisztek állománykategóriájába sorolta viselőjét. Vagyis helyesen őrnagyként adhatjuk meg, a spanyol fogalomképzés ugyanazon elv alapján történt, ahogyan a régi magyar is főstrázsamesternek titulálta az őrnagyot. A tüzérség élére helyezett őrnagy valódi neve Hoffmeister.

Czetz már apja halála előtt katonai nevelőintézetbe került, ami egyértelműen kiderül a sokszor hivatkozott *Emlékezéseim* ide vonatkozó soraiból is. Nemzeti Katonai Nevelőintézet Kézdivásárhelyen nem működött, a székely közbeszédben katona nevelőnek nevezett katonaiskola hivatalos megnevezése a korszakban ezred fiú katonai nevelőház volt. Czetz soha nem volt zászlós, különösen nem az akadémia 8. évfolyamában, miután ezt a rendfokozatot 1839-ben megszüntették a cs. k. hadseregben (42. o.).

1844-ben nem léptették elő főhadnaggyá, zászlóalj segédtszti beosztásba hadnagyként helyezték. Vezérkari szolgálata nem 1847-ben, hanem már 1846-ban elkezdődött. Császári és királyi tábornokként megnevezni a korszak vezérkari testületét nem egyszerűen hibás, de történelmietlen. A hadsereg ekkor (és még majd három évtizedig) császári-királyi jelzőt visel, ami nem csak had-, de alkotmánytörténeti fontossággal is bírva alapvető jelentőségű (44. o.).

Czetz a magyar hadügyminisztériumba is hadnagyként kerül 1848-ban, csak augusztus 1-én léptették elő főhadnaggyá, már a magyar kormány előterjesztésére. Nem dolgozott az

OHB-nál katonai fogalmazóként (ilyen beosztás nem is létezett), a katonai ügyek referense volt az elnök mellé vezényelve, gyakorlatilag Kossuth első segédtsztjének foghatjuk fel beosztását. Az 1857 karácsonyára tett utazás valójában közel fél éven át tartott, ebből született meg a közelmúltban kiadott spanyolországi útleírása (46. o.).

Sarmiento elnöksége nem terjedt ki az 1868 és 1884. közötti időszakra. Már 1874-ben megbukott, ami azért fontos témánkra nézve, mert ezt követően az újabb és újabb elnökválasztások kampányai rendszeresen megbolygatták a közéletet Argentínában. Egy ilyen kampányhoz fűzött megnyilatkozása okozta Czetz leváltását az akadémia éléről (100. o.).

Bár történetileg kevésbé lényeges, a Czetz szülőfalujában a tábornok emlékét minden elismerést megérdemlő módon őrözknek annál fontosabb korrekció a 36. oldal fotójához: *A Czetz emlékszóbanak* (méltányosabb lenne házként említeni, merthogy önálló ház az ősi templom közvetlen szomszédságában) semmi köze a tábornok szülőházához, az a falu másik részében van.

Mindent egybe vetve a Zrínyi Kiadó egy figyelemre méltó könyvet tett az olvasóközönség elé. Nem feltétlenül a történész szakma számára, sokkal inkább a történelmi érdeklődésű, főleg a magyarság megbecsülését messze földön kiváltani képes életpályák és nem utolsósorban az örmény gyökerű magyar hősök iránt érdeklődő olvasóknak. Czetz argentinai megbecsültségének a nyomait dokumentálva hiánypótló, s komoly szolgálatot nyújt a helyes és méltóságteljes nemzeti önbecsülésünk kialakításához argentinai vonatkozásban. Aki figyelmesen, a közreadottakat értelmezve lapozza végig a kötetet, különösen az emlékhelyeket bemutató fejezetnél, aligha fog délibábos legendáknak felülve Czetz szobrot (pláne lovast) hiányolni Buenos Aires „főterén”. Büszkeséggel tölti el a katonai akadémián ápolt kultusza is, ami valós, és ma is mindenki által elismerhető történelmi érdemeken alapszik. Éppen ezért sajnálatos, hogy nem sikerült a témában rejlő lehetőséget optimális mértékben kiaknázni, és egy teljesebb, a történelmi kutatások által feltárt adatokat sokkal szélesebb módon feldolgozó életrajzzal, komoly történelmi dokumentációval kísérni a könyvben foglaltakat.

A recenzióban olvasható sok-sok kritikai megállapítás azonban ne riassza a Czetz Jánosra kíváncsi olvasót! A kritika éppen az előzőekben kifejtett értékek szolgálatában született, jóindulatú segítségnek szánt, ahogy mondani szokták: „építő jellegű” vélemény akar lenni. Mert a Czetz-album olyan tartalommal bír, amire lehet építeni. Ez viszont szilárd alapot követel meg, jelen esetben a történelmi vonatkozású, ténybeli tévedések korrigálását. Az alábbi hibák javítása feltétlenül szükséges ahhoz, hogy az olvasó hiteles információkkal gazdagodjon, különösen Czetz eléggé felületesen ismertetett katonai szolgálatáról.

Kedves Gyula